

Perspective culturale și interculturale într-o societate multiculturală

Cultural and Intercultural Perspectives in a Multicultural Society

Alina Ionescu,¹ Florin Vasiloni²

¹ Aurel Vlaicu University of Arad, Romania, alinapadurean@yahoo.de

² Babes-Bolyai University Cluj-Napoca, General Consulate of Romania, Gyula,
Hungary, florinvasiloni@yahoo.com

Abstract

Intercultural competence and cross-cultural aspects in education are among the most important trends in the education of the 21st century. The development of key competences for lifelong learning is a constant concern among the educational policies of the European Council. The multicultural society of our times calls for a reconsideration of what culture, nation, identity, and interculturality mean. Our study tackles the issue of intercultural education, cross-cultural competence and the development of cultural competence, highlighting the most important aspects connected to these issues as well as providing some recommendations for the development of cultural competences. We have also conducted a quantitative research and applied a questionnaire on a sample of 300 undergraduate students enrolled in Bachelor programmes at the Faculty of Humanities within the "Aurel Vlaicu"

University of Arad (Romania). The results of the study revealed that most students are interested in developing their intercultural skills especially as there are foreign students enrolled at the university.

Keywords: socio-linguistics; interculturality; multiculturalism; intercultural competences; cultural competences.

Perspective culturale și interculturale într-o societate multiculturală

Alina Ionescu,¹ Florin Vasiloni²

¹ Universitatea Aurel Vlaicu din Arad,

² Universitatea Babes-Bolyai din Cluj-Napoca,
Consulatul General al României, Gyula, Ungaria

Aspecte teoretice

Într-o societate multiculturală diversitatea conferă frumusețe vieții cotidiene prin atitudine deschisă față de diversitatea exprimării culturale, iar identitatea națională este păstrată datorită conștientizării moștenirii culturale, locale, naționale, prin stăpânirea cunoștințelor de bază referitoare la produsele culturale importante ale națiunii. Parlamentul European și Consiliul UE au adoptat o Recomandare cu privire la stabilirea de competențe cheie pentru învățarea de-a lungul vieții, care urmărește obiectivele strategice ale Comisiei Europene pentru educație și formare. Un obiectiv important îl reprezintă formarea aptitudinilor și competențelor civice, interpersonale, interculturale și sociale, dintre care cele mai importante sunt:

- capacitatea de a manifesta solidaritate în rezolvarea problemelor care afectează comunitatea locală;
- capacitatea de a relationa eficient cu institutii din domeniul public;
- capacitatea de a profita de oportunitățile oferite de UE;
- capacitatea de a comunica constructiv în situații sociale diferite;

- capacitatea de a crea încredere și empatie;
- capacitatea de a separa viața personală și cea profesională;
- capacitatea de a conștientiza și înțelege identitatea culturală națională în interacțiune cu identitatea culturală a Europei și a restului lumii;
- capacitatea de a observa și înțelege puncte de vedere care tin de contexte culturale diferite.

Toate aceste capacități se realizează prin acțiuni educative sistematice, pe tot parcursul școlarității, dar și în continuare printr-o implicare activă în perfecționarea și formarea continuă. Cultura este parte activă a vieții omului, cultura îi influențează ideile, concepțiile, speranțele, modul de a fi, modul de a interacționa cu ceilalți, modul de a privi viața în general cu frământările și speranțele inerente. M. Malița afirma: „Dacă ne referim la funcțiunile culturilor și ale civilizațiilor trebuie să constatăm că principala nevoie fundamentală la care răspunde cultura este identitatea individuală și de grup. Suntem cine suntem prin limba pe care o vorbim, moștenirea istorică, valorile, tradițiile și obiceiurile pe care le împărtășim, prin creația literară, artistică și filosofică în care ne-am format.”¹

Educația interculturală

Educația interculturală reprezintă din perspectiva educației moderne o deschidere către valori multiple prin intermediul unor demersuri educaționale sistematice care vizează în definitiv binele omului ca individ, o mai bună inserție a individului într-o lume spirituală și materială diversă și dinamică. Interculturalitatea este explicată de Denoux în felul următor: ”Pentru indivizii și grupurile din două sau mai multe ansambluri culturale, reclamându-se de la culturi diferite sau având legături cu acestea, numim interculturare

¹ Malița, M., *Zece mii de culturi, o singură civilizație (Ten thousand cultures, one civilization)* (București, Editura Nemira, 1998), 37.

procesele prin care, în interacțiunile pe care ei le dezvoltă, este angajată, implicit sau explicit, diferența culturală pe care ei tind să o metabolizeze”².

Educația interculturală este un demers formativ care vine în întâmpinarea dezideratelor umane, prin valorizarea trăsăturilor particulare, unice, într-o societate diversă, asigurând un cadru social care să-i confere coerență, solidaritate și funcționalitate. Solidaritatea socială este dată de acea pulsație a indivizilor diferiți dar uniți prin scopuri comune, prin idealuri comune, prin aspirații comune și care urmărește binele tuturor. Există un raport între ceea ce este permis și nepermis, moral și imoral, acceptat și de neacceptat, iar raporturile interculturale le regăsim la intersecția dintre acestea. Experimentarea și acceptarea diversității este obiectivul principal al educației interculturale. Problematika educației interculturale, este o componentă importantă a sistemului educațional actual, iar în ultimul timp a capătat o importanță aparte în societate. Criza economică și alți factori sociali și politici au determinat migrația oamenilor în căutarea de locuri de muncă, în căutarea unui loc mai bun unde să-și crească copii în siguranță, în căutarea unui stil de viață mai bun, în conformitate cu propriile aspirații. Pe agenda Consiliului Europei pentru educație a fost inclusă și educația interculturală, în vederea înlăturării dificultăților legate de integrarea copiilor ce aparțin comunităților etnice, prin abordări pragmatice de incluziune „prin dezvoltarea cunoașterii celuilalt, a istoriei sale, a tradițiilor și a spiritualității sale”³.

Școala este instituția în care educația interculturală prinde contur, unde se învață principiile vieții în comun, drepturile omului, conceptele cheie ale societății actuale: interculturalitate, multiculturalitate și, implicit, cultura și diversitatea, promovarea deschiderii către o societate tolerantă. Instituțiile școlare au datoria

² Plugaru, Liviu, Mariela Pavalache-Ilie, *Educație interculturală* (Sibiu : Editura Psihomedica, 2007), 53-57.

³ Delors J. et al., *Learning: The Treasure Within, Report to UNESCO of the International Commission* (Paris: UNESCO, 1996).

de a promova interculturalitatea din perspectiva educațională, ca instrument de „apropiere a educației de viața de zi cu zi, de problemele semnificativ ale vieții reale”⁴. În fiecare școală există comunități interculturale, acestea sunt prezentate în literatura de specialitate ca „grupuri culturale, etnice, religioase care se regăsesc într-un spațiu comun și care se afla în relații de interacțiune, respectând tradițiile și obiceiurile transmise din generație în generație”⁵. Aceste comunități interculturale reprezintă adevărate provocări în problematica educației, mai ales când vine vorba de găsirea celor mai adecvate strategii de frecventare a școlii, de prevenire a abandonului școlar, de finalizare a pregătirii profesionale. Acești copii au fost incluși în categoria grupurilor etnice cu risc ridicat de vulnerabilitate, necesitând implementarea unor politici educaționale de incluziune. Acțiunile educaționale au în vedere documentele europene privind incluziunea, care au ca punct de pornire respectul și acceptarea. Contextul istorico-social actual în care identitatea națională este elementul de stabilitate al societății, are un background definit prin diversitate, schimbare și toleranță. „Pe măsură ce granițele devin mai confuze, iar afirmarea autonomiilor locale mai insistentă, vechile forme ale identității naționale trebuie restructurate. Întrebarea „Cine suntem?” identitatea națională este elementul de stabilitate al societății, iar educația interculturală este „antidotul rasismului, xenofobiei și al altor forme de excludere”⁶ și conduce la „crearea colectivă a unui spațiu care acceptă, inserează și re-elaborează semnificațiile culturale ale membrilor diferitelor comunități în contact”⁷.

Educația interculturală este considerată o ramură importantă a educației generale a copiilor și tinerilor, iar procesul educațional urmărește formarea la elevi a unor capacități, deprinderi și atitudini

⁴ Ciolan C., *Pași către școala interculturală* (București : Editura Corint, 2000), 74.

⁵ Ibidem, 73.

⁶ Cucos, C., *Educația. Dimensiuni culturale și interculturale* (Iași: Editura Polirom, 2000), 125.

⁷ Ciolan C., *Pași către școala interculturală*, 74.

autentice și durabile pe baza principiilor principiilor „învățământului integrat” și „al școlii pentru toți”. Printre obiectivele școlii în ceea ce privește educația interculturală apreciem că cele mai importante sunt următoarele:

- Abilitatea de a percepe ceea ce ne este străin;
- Acceptarea celuilalt ca fiind o ființă ca tine;
- Înțelegerea situațiilor ambigue, ambivalente, ambivalente;
- Atitudinea deschisă spre experimentarea diferitului;
- Capacitatea de a recunoaște relativitatea propriului sistem de referință;
- Comunicare asertivă în caz de divergențe de interese până când cele două părți se regăsesc pe un proiect comun.
- Aptitudinea de a asuma conflicte cu calm și rezolvate într-o manieră productivă;
- Capacitatea de a recunoaște și a relativiza propriile repere etno și socio-centriste ;
- Performanța de a cuceri identități mai largi, de a dezvolta o loialitate de tip nou precum cea de european, cetățean al lumii etc., fără a renunța la identitatea noastră.

O educație autentică trebuie să se deschidă diverselor valori care să răspundă nevoilor Europei de astăzi și de mâine : - de pildă - anunță virtuțile unei educații interculturale: “o perfectă loialitate, respectul persoanei umane, toleranța, simpatia, sociabilitatea, generozitatea și spiritul de înțelegere”⁸.

Educația interculturală urmărește respectarea diversității, toleranței și solidarității iar prin acțiunile educaționale promovate ține seama de achizițiile prealabile și de particularitățile fiecărui elev și urmărește să pregătească viitorii cetățeni în perspectiva unei vieți armonioase în societățile multiculturale.

Societatea contemporană în perpetuă schimbare și transformare devine din ce în ce mai complexă. Migrația, multiplicarea contactelor, dispariția frontierelor sunt realități evidente la care se

⁸ Louis Meylan, *L'école et la personne* (Neuchatel: Delachaux et Niestle, 1968), 171.

poate răspunde printr-o singură alternativă: afirmarea notelor specifice fiecărei culturi, fără contaminări reciproce formarea unui mediu solidar, comunitar, cu interacțiuni normale, fără raporturi de forță.

Rezultatele cercetării

Având în vedere poziția geografică a județului Arad, situat la granița vestică a țării, dezvoltarea competențelor culturale și interculturale este o preocupare constantă a universității noastre. Începând cu anul 2018-2019, Universitatea "Aurel Vlaicu" din Arad oferă cursuri de limba română pentru cetățenii străini. În acest context, dezvoltarea competențelor socio-lingvistice, culturale și interculturale a devenit o necesitate. Cursanții anului pregătitor vor deveni studenți înscriși la specializările oferite de UAV, astfel intrând în contact cu studenți aparținând culturii majoritare. Dezvoltarea competențelor mai sus amintite ar fi necesară atât pentru români cât și pentru cetățenii străini, în scopul de a evita eventualele situații de diferențe culturale.

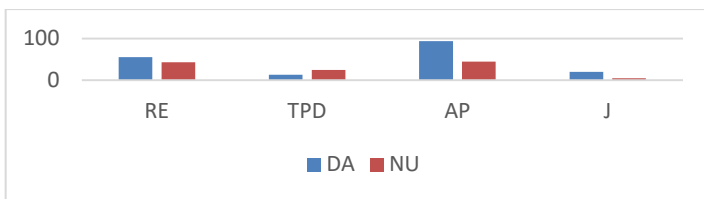
Pentru a analiza percepția studenților în ceea ce privește aspectele culturale și interculturale, necesitatea dezvoltării de competențe și modul în care acest lucru ar fi posibil, am realizat o cercetare cantitativă pe un eșantion de 300 de studenți înscriși la programele de licență ale Facultății de Științe Umaniste și Sociale. Studenții au avut de completat un chestionar cu itemi cu alegere duală dar și câțiva itemi deschiși. Studenții din eșantion sunt înmatriculați la programele de licență Limba și literatura română – Limba și literatura engleză (98), Teologie penticostală didactică (38), Administrație publică (139) și Jurnalism (25).

Vom prezenta răspunsurile acestora la întrebările pe care le considerăm cele mai relevante în determinarea necesității dezvoltării competențelor interculturale în cadrul programelor noastre de studiu.

Întrebarea nr 3. *Apreciați ca pozitivă introducerea unor aspecte legate de interculturalitate în cadrul orelor de curs?*

Răspunsurile studenților sunt împărțite pe programe de studii pentru a permite o analiză a acestora din perspectiva specificului fiecărei specializări.

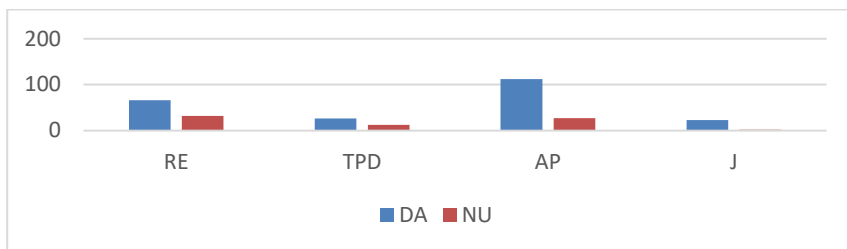
Constatăm așadar, că studenții la de RE, AP și J sunt pentru introducerea aspectelor interculturale în cadrul cursurilor. Studenții de la TPD însă, consideră că aceste aspecte nu sunt importante pentru ei, că cetățenii străini ar trebui să se adapteze culturii din țara gazdă.

Întrebarea nr. 5 *Dezvoltarea competențelor culturale și interculturale ar putea contribui la evitarea unor situații conflictuale?*

După cum putem observa din răspunsurile studenților, majoritatea consideră că dobândirea de competențe culturale și interculturale ar fi utilă în evitarea situațiilor conflictuale sau stânjenitoare. Respondenții cred că majoritatea situațiilor conflictuale între persoane provenind din medii culturale diferite își au originea în lipsa competențelor interculturale și nu în atitudini ostile sau conflictuale. Studenții au mărturisit că de multe ori au avut o abordare greșită față de studenții veniți cu mobilități Erasmus, tocmai pentru că nu aveau informații despre cultura acestora, obiceiurile, tradițiile și sărbătorile acestora. La rândul lor, studenții străini s-au simțit ofenșați de anumite întrebări și atitudini, neînțelegând că ele sunt de fapt rezultatul unor bariere și discrepanțe culturale.

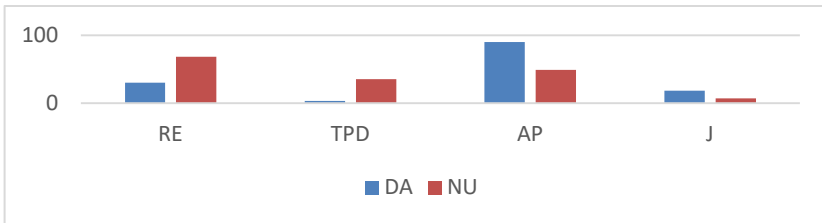
Graficul 2 arată răspunsurile studenților la întrebarea numărul 5.

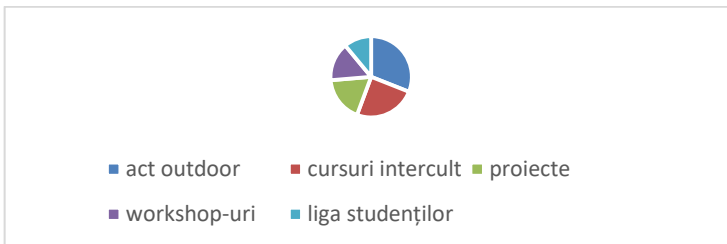
Ultima întrebare din chestionar la care dorim să facem referire este întrebarea nr 10 *Având în vedere că FSUS organizează cursuri de an pregătitor de limba română pentru cetățenii străini, doriți să vă implicați în procesul de familiarizare a cetățenilor străini cu tradițiile, obiceiurile și cultura țării noastre?* Răspunsurile studenților la această întrebare diferă în funcție de specializarea acestora. Studenții de la specializările RE și TPD afirmă că nu doresc să se implice în acest proces. Motivele lor sunt însă diferite. Studenții de la RE sunt în majoritatea lor fete, iar acestea susțin că sunt influențate de romanele citite în decizia de a nu petrece prea mult timp cu cetățenii străini care aparțin în marea lor majoritate lumii arabe. Deși sunt de acord că toate acestea sunt stereotipuri care nu își au locul într-o societate multiculturală și în perspectiva dezvoltării competențelor interculturale, acestea susțin că ar prefera să nu se implice activ în procesul de integrare a cetățenilor străini. În cazul studenților de la TPD, motivele sunt de altă natură. Diferențele religioase între aceștia fac, în opinia lor, imposibilă implicarea în acomodarea cetățenilor străini la cultura noastră.

Studenții de la specializările AP și J doresc să se implice activ în familiarizarea cetățenilor străini cu tradițiile noastre, considerând că fără competențe interculturale și deschidere către alte culturi nu se poate trăi într-o societate multiculturală.

Graficul nr. 3 prezintă răspunsurile acestora.

Una din întrebările cu item deschis a fost întrebarea 12 care le cerea studenților să enumere câteva activități care în opinia lor ar contribui la dezvoltarea competențelor interculturale. Graficul nr. 4 prezintă opțiunile acestora.

Concluzii

Societatea în care trăim nu poate evolua fără dezvoltarea competențelor inter și cross-culturale. Libertatea de mișcare pe piața muncii, mobilitățile pentru studenți, lipsa frontierelor, toate crează premisele dezvoltării acestor competențe. Păstrarea culturii și a identității naționale poate fi făcută doar în contextul acceptării și înțelegerii celuiilalt. În acest context, școala și universitatea au roluri extrem de importante în promovarea și dezvoltarea acestor competențe la tineri însă în același timp la toți cei care participă la programe de învățare pe durata întregii vieți. După cum am putut vedea și din studiul întreprins, tinerii sunt în general deschiși către educația interculturală, către dezvoltarea de noi competențe,

deschizând astfel universității posibilitatea de a le dezvolta această latură.

Bibliografie

- Abdallah-Pretceille, M. *Former en contexte hétérogène. Pour un humanisme du divers*, Paris : Anthropos, 2003.
- Ciolan, C. *Pași către școala interculturală*. București : Editura Corint, 2000.
- Cucos, C. *Educația. Dimensiuni culturale și interculturale*. Iași: Editura Polirom, 2000.
- Cucoș, C., T. Cozma. „Locul educației pentru diversitate în ansamblul problematicei educației contemporane” In *O nouă provocare pentru educație: interculturalitatea*, ed. Cozma, T. Iași: Editura Polirom, 2001.
- Delors J. et al., *Learning: The Treasure Within, Report to UNESCO of the International Commission*. Paris: UNESCO, 1996.
- Kelemen, Gabriela. „Enhancing cultural competence”. In *Strategies of developing youth cultural competences in a global society*, ed. Alina Roman, Gabriela Kelemen. Cluj-Napoca: Editura Eikon, 2014.
- Malita, M. *Zece mii de culturi, o singură civilizație (Ten thousand cultures, one civilization)*. București: Editura Nemira, 1998.
- Meylan, Louis. *L'école et la personne*. Neuchatel: Delachaux et Niestle, 1968.
- Rey, Micheline. „De la logica “mono” la logica de tip “inter”. Piste pentru o educație interculturală și solidară”. In *Educația interculturală. Experiențe, politici, strategii*. Iași: Editura Polirom, 1999.
- Plugaru, Liviu, Mariela Pavalache-Ilie. *Educație interculturală*. Sibiu: Editura Psihomedica, 2007.
- <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM%3Ac11090> (accessed October, 20, 2018)